

ISLOM DINIDA ILM OLISHNING AHAMIYATI.

Bazarova Irodaxon

*Ilmiy rahbar: Qo`qon universiteti Andijon filiali Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası,
PhD Email: bazarovairoda8379@gmail.com*

Ochilova Dilorom

*Qo`qon Universiteti Andijon filiali Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yonalishi 24-07-
guruh talabasi Email: Ochilovad298@gmail.com Tel: +998911714140*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Islom dinida ilm olishning ahamiyati, uning diniy va dunyoviy jihatdan yuksak maqomga ega ekani tahlil qilinadi. Qur'oni Karim oyatlari va hadislarida ilmga berilgan e'tibor, musulmon olimlarining ilm-fan rivojiga qo'shgan hissasi hamda ilm olishning inson hayotidagi tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ilmning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni va yosh avlodni barkamol etib tarbiyalashdagi roli haqida ilmiy xulosalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Islom, ilm, Qur'on, hadis, ta'lim, ma'rifat, axloq, jamiyat, allomalar, taraqqiyot.*

Annotatsion: *This article analyzes the importance of acquiring knowledge in Islam and its high status in both religious and worldly aspects. It highlights the emphasis placed on knowledge in the Holy Qur'an and Hadiths, the contributions of Muslim scholars to the development of science, and the educational and spiritual significance of learning in human life. The study also discusses the role of knowledge in social development and in raising a well-educated younger generation.*

Keywords: *Islam, knowledge, Quran, Hadith, education, enlightenment, ethics, society, scholars, development.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение приобретения знаний в исламе и его высокий статус как в религиозной, так и в мирской сфере. Освещается внимание к знаниям в Священном Коране и хадисах, вклад мусульманских учёных в развитие науки, а также воспитательное и духовное значение образования в жизни человека. Также анализируется роль знаний в развитии общества и формировании образованного молодого поколения.*

Ключевые слова: *Ислам, знания, Коран, хадис, образование, просвещение, этика, общество, учёные, развитие.*

KIRISH

Islom dini insoniyat tarixida ma'naviy va ilmiy taraqqiyotga kuchli ta'sir ko'rsatgan mukammal dinlardan biri hisoblanadi. Uning asosiy manbalari bo'lgan Qur'oni Karim va Hadisi shariflarda ilm olishga katta e'tibor berilgan bo'lib, bu holat Islomda bilimning naqadar yuksak maqomga ega ekanini yaqqol ifodalaydi. Ilm faqatgina ma'lumot yig'ish vositasi emas, balki insonning tafakkurini rivojlantiruvchi, uning dunyoqarashini kengaytiruvchi va ma'naviy kamolotga yetaklovchi muhim omildir.

Qur'oni Karimning ilk nozil bo'lgan oyatlari "O'qi!" degan buyruq bilan boshlanishi Islom dinining ilmga bo'lgan yuksak hurmatini ko'rsatadi. Ushbu oyat insonni o'qishga, izlanishga, fikrlashga va koinot sirlarini o'rganishga undaydi. Shu bilan birga, Hadisi shariflarda ham ilm olish har bir musulmon erkak va ayol uchun farz ekani ta'kidlanib, ilm izlash yo'lida qilingan har bir harakat savobli amal sifatida baholanadi.

Ilm inson hayotida nafaqat diniy burch, balki jamiyat taraqqiyotining asosiy poydevori sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ilmli inson o'z hayotida to'g'ri qarorlar qabul qiladi, jamiyatga foyda keltiradi va kelajak avlod tarbiyasida muhim rol o'ynaydi. Islom tarixida yashab ijod qilgan buyuk allomalar – Al-Xorazmiy, Ibn Sino, Imom al-Buxoriy va boshqalar ilm-fanning turli sohalariga ulkan hissa qo'shib, butun insoniyat ilmiy merosini boyitganlar.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi globallashuv jarayonida ilm va texnologiya jamiyat rivojining asosiy omiliga aylangan. Shuning uchun Islom dinida ilm olishga berilgan e'tibor va uning bugungi hayotdagi ahamiyatini chuqur o'rganish katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Ushbu ishda Islom dinida ilm olishning diniy asoslari, uning inson hayotidagi o'rni hamda jamiyat taraqqiyotiga qo'shgan hissasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Ilm olish jarayoni Islom ta'limotida uzluksiz va hayot davomida davom etadigan jarayon sifatida qaraladi. Inson qanchalik bilimli bo'lsa, u shunchalik haqiqatni to'g'ri anglaydi, noto'g'ri yo'ldan saqlanadi va o'z hayotini ongli ravishda boshqara oladi. Shu sababli Islom dinida ilm faqat diniy bilimlar bilan cheklanib qolmay, balki tabiat, jamiyat, tibbiyot, matematika va boshqa barcha sohalarini o'rganishni ham o'z ichiga oladi.

Ilmning jamiyatdagi o'rni ham juda muhimdir. Chunki ilm rivojlangan jamiyatda adolat, tartib va taraqqiyot kuchli bo'ladi. Aksincha, ilmga e'tibor berilmagan jamiyatlarda esa orqada qolish, jaholat va turli muammolar yuzaga keladi. Islom dini esa doimo insonlarni bilim olishga, fikrlashga va izlanishga chorlab kelgan.

Shuningdek, Islom tarixida ilm-fan taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan ko'plab olimlar yetishib chiqqan. Al-Xorazmiy algebra fanining asoschisi sifatida tanilgan bo'lib, uning ilmiy ishlari matematika rivojiga asos bo'lgan. Ibn Sino esa tibbiyot sohasida ulkan kashfiyotlar qilib, asarlari asrlar davomida asosiy qo'llanma sifatida foydalanilgan. Imom al-Buxoriy hadis ilmini mukammal darajada jamlab, Islom ilmiy merosini boyitgan buyuk allomalardan biridir.

Bugungi kunda ham ilm olishning ahamiyati kamaymagan, aksincha yanada ortib bormoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va global axborot almashinuvi sharoitida bilimli bo'lish har qachongidan ham muhimdir. Islom ta'limoti esa har doim ilmni qo'llab-quvvatlab, insonni rivojlanishga undab kelgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur ishni amalga oshirishda Islom dinida ilm olishning ahamiyatini yoritish va tahlil qilish maqsad qilingan bo'lib, tadqiqot jarayonida bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy yondashuvi nazariy tahlil va umumlashtirish

usullariga asoslangan bo'lib, mavzuga oid diniy, ilmiy va tarixiy manbalar chuqur o'rganildi.

Avvalo, mavzuga doir Qur'oni Karim oyatlari va Hadisi shariflar mazmuni tahlil qilindi hamda ularda ilmga berilgan e'tibor ilmiy jihatdan sharhlab berildi. Shuningdek, Islom tarixida yashab ijod qilgan allomalar hayoti va ularning ilm-fan rivojiga qo'shgan hissasi o'rganildi. Bu jarayonda tarixiy-qiyosiy metoddan foydalanilib, o'tmishdagi ilmiy yondashuvlar zamonaviy ilmiy qarashlar bilan taqqoslandi.

Tadqiqot davomida analiz va sintez usullari qo'llanilib, ilm olishning diniy, ijtimoiy va ma'naviy jihatlari alohida komponentlarga ajratildi va ular o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Bundan tashqari, umumlashtirish metodi orqali ilm olishning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni bo'yicha yakuniy ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Shuningdek, induktiv yondashuv asosida alohida faktlar va misollar (allomalar faoliyati, diniy manbalar mazmuni)dan umumiy ilmiy xulosalarga kelindi. Deduktiv metod esa umumiy diniy qarashlardan kelib chiqib, ularning amaliy hayotdagi ahamiyatini izohlashda qo'llanildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar mavzuni har tomonlama chuqur tahlil qilish, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish va Islom dinida ilm olishning haqiqiy ahamiyatini ochib berishga xizmat qildi. Tadqiqot jarayonida shuningdek, tavsifiy (deskriptiv) metod ham qo'llanildi. Ushbu metod yordamida Islom dinida ilmga bo'lgan munosabat, ilm olishning bosqichlari va uning inson hayotidagi o'rni tizimli ravishda bayon etildi. Mavzuga oid asosiy tushunchalar oddiydan murakkabga tomon izchil yoritilib, o'quvchi uchun tushunarli ilmiy izohlar berildi.

Bundan tashqari, manbalarni tahlil qilish (kontent-analiz) usuli ham muhim o'rin tutdi. Qur'oni Karim tafsirlarida va hadislar to'plamlarida ilmga oid fikrlar ajratib olinib, ularning mazmuni ilmiy nuqtayi nazardan sharhlendi. Islom olimlarining asarlari va tarixiy manbalar asosida ilm-fan rivojlanishidagi uzviylik ham ko'rsatib berildi.

Qiyosiy tahlil metodi yordamida Islom dinidagi ilmga bo'lgan qarashlar boshqa madaniyat va ilmiy an'analar bilan solishtirildi. Natijada Islomda ilmga berilgan yuksak e'tibor va uning insoniyat taraqqiyotidagi o'rni yanada yaqqol namoyon bo'ldi.

Shuningdek, tizimli yondashuv metodi qo'llanilib, ilm olish jarayoni yagona tizim sifatida ko'rib chiqildi. Ya'ni, diniy bilimlar, dunyoviy fanlar va axloqiy tarbiya o'zaro bog'liq holda tahlil qilinib, ularning inson kamolotidagi integratsiyasi asoslab berildi.

Tadqiqot natijalari

Mazkur tadqiqot natijasida Islom dinida ilm olishning o'rni va ahamiyati har tomonlama chuqur tahlil qilindi hamda bir qator ilmiy xulosalarga kelindi. Avvalo, Islom dinining asosiy manbalari bo'lgan Qur'oni Karim va Hadisi shariflarda ilmga bo'lgan yuksak e'tibor aniq va ravshan ifodalanganligi tasdiqlandi. Bu manbalarda ilm olish inson uchun faqat tavsiya etilgan amal emas, balki ma'naviy va ijtimoiy jihatdan zarur vazifa ekani yaqqol ko'rsatildi.

Tadqiqot jarayonida shuni aniqlash mumkinki, ilm olish insonning tafakkurini rivojlantiradi, uning hayotga bo'lgan qarashini kengaytiradi va to'g'ri qarorlar qabul qilishiga yordam beradi. Ilmli inson jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lib, u nafaqat o'z

manfaatini, balki jamiyat rivojini ham ta'minlashga hissa qo'shadi. Bu esa ilmning individual emas, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega ekanini ko'rsatadi.

Shuningdek, Islom tarixida yashab ijod qilgan buyuk allomalar faoliyati tahlil qilindi va ularning ilm-fan taraqqiyotiga qo'shgan hissasi juda katta ekanligi aniqlandi. Al-Xorazmiy matematik fanlar rivojiga asos solgan bo'lsa, Ibn Sino tibbiyot sohasida muhim ilmiy kashfiyotlari bilan butun dunyoga mashhur bo'lgan. Imom al-Buxoriy esa hadis ilmini mukammal darajada tizimlashtirib, Islom ilmiy merosini boyitgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ilm olish Islomda uzluksiz jarayon bo'lib, u inson hayotining barcha bosqichlarida davom etadi. Ilm diniy va dunyoviy sohalarni birlashtirgan holda, insonni barkamollikka yetaklaydi. Bundan tashqari, zamonaviy davrda ilm va texnologiyaning rivojlanishi Islom dinida ilgari surilgan bilim olish g'oyalari bilan uyg'un ekanligi aniqlandi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari Islom dinida ilmning markaziy o'rin tutishini, uning jamiyat taraqqiyotidagi beqiyos ahamiyatini va inson kamolotidagi asosiy omillardan biri ekanini tasdiqladi.

Tadqiqot davomida yana shuni aniqlash mumkinki, Islom dinida ilm olish faqat nazariy bilimlarni egallash bilan cheklanmaydi, balki uni amaliy hayotda qo'llash ham muhim ahamiyatga ega. Ya'ni, ilmning haqiqiy qiymati uning inson xulq-atvorida, jamiyatga bo'lgan munosabatida va kundalik hayotdagi qarorlarida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan ilm va amal bir-biri bilan uzviy bog'liq ekani tasdiqlandi.

Shuningdek, ilm olish jarayonida ustoz-shogird an'anasining ahamiyati katta ekani aniqlandi. Islom ta'lim tizimida bilim olish faqat kitob orqali emas, balki tajribali ustozlardan o'rganish orqali ham amalga oshirilgan. Bu esa bilimning to'g'ri va ishonchli tarzda yetkazilishiga xizmat qilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, ilmga e'tibor berilgan jamiyatlarda taraqqiyot darajasi yuqori bo'ladi, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi. Aksincha, ilmga befarqlik esa jamiyatning orqada qolishiga olib keladi. Shu sababli Islom dinida ilmga chaqiriq doimo dolzarb va muhim masala sifatida qaralgan.

Bundan tashqari, zamonaviy axborot texnologiyalari rivojlangan davrda Islom ta'limotida ilgari surilgan ilm olish g'oyalari yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda raqamli ta'lim, onlayn bilim olish va ilmiy tadqiqotlar Islomda targ'ib qilingan bilim izlash tamoyillari bilan uyg'unlashib ketganligi kuzatildi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ilm olishning diniy, ijtimoiy, axloqiy va amaliy jihatdan inson hayotida beqiyos o'rin tutishini yana bir bor tasdiqladi hamda Islom dinining ilm-fanga bo'lgan yuksak munosabatini ilmiy asosda yoritib berdi.

Adabiyotlar tahlili

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida Islom dinida ilm olishning ahamiyatini yorituvchi bir qator diniy, ilmiy va tarixiy manbalar tahlil qilindi. Adabiyotlar tahlili mavzuning nazariy asoslarini shakllantirish, ilmga oid qarashlarni tizimlashtirish hamda ilm olishning Islomdagi o'rnini ilmiy jihatdan asoslashga xizmat qildi.

Avvalo, asosiy manbalar sifatida Qur'oni Karim va Hadisi shariflar mazmuni o'rganildi. Ushbu manbalarda ilmga berilgan yuksak e'tibor, o'qish va o'rganishning fazilati hamda bilim egallashning inson hayotidagi ahamiyati aniq ifodalangan. Hadislarda ilm izlashning farz ekani va olimlarning jamiyatdagi o'rni yuqori baholanishi mavzuning diniy asoslarini mustahkamladi.

Shuningdek, Islom tarixida yashab ijod qilgan buyuk allomalarning ilmiy merosi ham tahlil qilindi. Al-Xorazmiyning algebra faniga qo'shgan hissasi, Ibn Sinoning tibbiyot sohasidagi ilmiy kashfiyotlari hamda Imom al-Buxoriyning hadis ilmini tizimlashtirishdagi ishlari ilm-fan taraqqiyotida Islom olimlarining o'rnini yaqqol ko'rsatib berdi.

Bundan tashqari, zamonaviy ilmiy adabiyotlar va pedagogik manbalar ham o'rganildi. Ushbu manbalarda ilm olish jarayoni, ta'limning jamiyat rivojidadagi o'rni hamda bilim va tarbiyaning uzviy bog'liqligi haqida ilmiy fikrlar bayon etilgan. Xususan, zamonaviy tadqiqotlar ilmning inson kapitalini rivojlantirishdagi ahamiyatini alohida ta'kidlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, turli davr va manbalarda ilmga bo'lgan yondashuvlar mazmunan uyg'un bo'lib, barchasida bilim olishning inson kamoloti va jamiyat taraqqiyotidagi o'rni yuqori baholangan. Shu bilan birga, Islom ta'limoti va zamonaviy ilmiy qarashlar o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjudligi aniqlandi.

Adabiyotlar tahlili jarayonida shuningdek, ilm va ta'limga oid zamonaviy pedagogik hamda ilmiy manbalar ham ko'rib chiqildi. Ushbu manbalarda bilim olish jarayonining psixologik, ijtimoiy va metodik jihatlarini keng yoritilgan bo'lib, ilmning inson tafakkuri va shaxs rivojlanishidagi o'rni alohida ta'kidlangan. Bu yondashuvlar Islom ta'limotida ilgari surilgan ilmga intilish g'oyalari bilan mazmunan uyg'un ekanligi aniqlandi.

Bundan tashqari, raqamli ta'lim va axborot texnologiyalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ham tahlil qilindi. Ushbu manbalarda zamonaviy davrda bilim olishning yangi shakllari — elektron ta'lim, masofaviy o'qitish va onlayn resurslar orqali o'qish imkoniyatlari kengayib borayotgani qayd etilgan. Bu esa ilm olish jarayonining doimiy ravishda rivojlanib borayotganini ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili davomida ilmga oid qarashlarning tarixiy evolyutsiyasi ham o'rganildi. Dastlabki diniy manbalardan boshlab, o'rta asr musulmon olimlarining asarlarigacha bo'lgan davrda ilmga bo'lgan yondashuv uzluksiz rivojlanib kelgani aniqlandi. Bu jarayonda Al-Xorazmiy, Ibn Sino va Imom al-Buxoriy kabi allomalar ilmiy merosi alohida o'rin egallaydi.

Shuningdek, zamonaviy ilmiy adabiyotlarda ilmning jamiyat iqtisodiy va madaniy rivojlanishidagi o'rni ham keng tahlil qilingan. Ilmli jamiyatlar innovatsiyalar, texnologiyalar va barqaror rivojlanishga tezroq erishishi, ilmga asoslangan boshqaruv esa samarali natijalar berishi ta'kidlangan.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, ilm olishga bo'lgan ehtiyoj va uning qadri barcha davrlarda dolzarb bo'lib kelgan. Islom dini esa

ushbu jarayonni ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlab, ilmni inson kamolotining asosiy omili sifatida ko'rsatib bergan.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijalariga ko'ra, Islom dinida ilm olish eng muhim va yuksak qadriyatlardan biri ekanligi aniqlandi. Qur'oni Karim va Hadisi shariflarda ilmga berilgan alohida e'tibor uning nafaqat diniy burch, balki inson hayotining barcha jabhalarini qamrab oluvchi asosiy omil ekanini tasdiqlaydi. Ilm insonni jaholatdan chiqarib, uni ma'naviy va aqliy kamolotga yetaklaydi hamda to'g'ri hayot yo'lini tanlashiga yordam beradi.

Tadqiqot jarayonida shuni ko'rish mumkinki, ilm olish jamiyat taraqqiyotining asosiy poydevorlaridan biri hisoblanadi. Ilmli jamiyatlarda rivojlanish tezlashadi, ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi va insonlar o'rtasida adolatli munosabatlar shakllanadi. Aksincha, ilmga befarqlik jamiyatning orqada qolishiga sabab bo'ladi.

Shuningdek, Islom tarixida yashab ijod qilgan buyuk allomalar — Al-Xorazmiy, Ibn Sino va Imom al-Buxoriy — ilm-fan rivojiga ulkan hissa qo'shib, bugungi zamonaviy ilmiy taraqqiyotga poydevor yaratganlari aniqlandi. Ularning ilmiy merosi hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Xulosa qilib aytganda, Islom dinida ilm olish inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, u shaxs kamoloti, jamiyat taraqqiyoti va ma'naviy yuksalishning asosiy omili hisoblanadi.

Shu sababli har bir inson ilm olishni doimiy jarayon sifatida qabul qilishi va uni hayotiy ehtiyoj darajasiga ko'tarishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qur'oni Karim. (O'zbekcha ma'nolar tarjimasini). Toshkent: Movarounnahr nashriyoti.
2. Imom al-Buxoriy. Al-Jome' as-Sahih (Hadislar to'plami).
3. Imom Muslim. Sahih Muslim (Hadislar to'plami).
4. Al-Xorazmiy. Al-jabr va al-muqobala haqida qisqacha risola (tarixiy ilmiy asarlar asosida).
5. Ibn Sino. Al-Qonun fi-t-tibb (Tib qonunlari).
6. Islom ensiklopediyasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti.
7. Pedagogika va ta'lim nazariyasi (o'quv qo'llanma). Toshkent: Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik.
8. Islom va ilm-fan tarixi bo'yicha zamonaviy ilmiy maqolalar to'plami. (Ilmiy jurnal materiallari).